հակառակ և թշնամի ծայրերի մէջ, նրանց միջոցով միայն կարելի էր յուսալ, գոնէ ժամանակով ազգային հաշտութիւն հաստատել միմեանց կաթոլիկ և լուսաւորչական հայի մէջ... Այժմ շըրթան պատասխան է, միութեան կապ չը կայ, երկու ծայրերը միմեանցից կատաղաբար կտրված են։

Վեր առնենք մի օրինակ մեր հարևան ազգի, վրացիների գրութիւնից, գիտէք նոր նուաճված երկրում։

Ինչպէս յայտնի է Լազիստանի և Աջարիայի այն մասի մէջ, որ վերջին ռուս-թիւրքաց պատերազմից յետոյ միացաւ Ռուսաստանին, կան մահմեդական բուն թիւրքեր և կան նոյնպէս և մահմեդական վրացիներ։ Եթէ յանդուգնական կամ կամեցել վրացիները ձգտելին ժամանակով միանալ իրանց երկրի մահմեդական բուն թիւրքերին, աչքառելին ընդհանուր գործերին այդ միջոցներին հետ իրանց հասարակական, տնտեսական, քաղաքական և ուսումնարանական շահերն ու գաղափարները,—նրանք կարող էին յուսալ այդ նպատակին հասնել միմիայն մահմեդական վրացիների տարրի միջոցով, որ թէև կրօնով մահմեդական է, բայց լեզուով ու ազգութեամբ վրացի է և ժամանակով, անշուշտ կը կապէ միացող կապ երկու հակառակ տարրերի մէջ բուն մահմեդականների և քրիստոնեայ վրացիների մէջ։ Նոյն եթէ վրացիները նոր և առաջ աշխատէին բոլոր մահմեդական վրացիներին քրիստոնեայ դարձնել,—այնուհետև երբէք էլ յոյս չը պիտի է ունենային որ և է քաղաքական ներգործութիւն ունենալ իրանց երկրացի բուն թիւրք մահմեդական ազգաբնակութեան վրայ, որովհետև նրանց և թիւրքերի մէջ բոլոր կապերը կտրված կը լինէին և կը մնար մի անանցելի, ահագին անդունդ երկու ծայրահեղ կէտերի մէջ։

Նոյնը կարելի է ասել և Հայաստանի մահմեդական հայերի վերաբերութեամբ։

Գուցէ մեր բերած օրինակը ծայրայեղ և տարօրինակ կերևայ շատերին,—բայց նա ունի շատ մեծ անալոգիա մեր առօրեայ խօսակցութեան առարկայի հետ։

Ընդարձակ ուրիշ բան կը լինէր, եթէ Տիւրքիայի բոլոր Հայ-կաթոլիկները, հասունեան, թէ հակահասունեան, նոյնպէս և հայ բողոքականները, կամ միայն հակահասունեան կաթոլիկ հայերը և բողոքական հայերը, առանց լուսաւորչական դառնալու, այլ պահելով իրանց կրօնը, գային հայ լուսաւորչական պատրիարքարանին. ինչպէս Ս. Ստեֆանի դաշնագրի 16-րդ յօդուածը, այնպէս և Բերլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածը պահանջում են բարեկարգութիւններ հայերով բնակված երկրներում, առանց խըտրու տալու կաթոլիկ, բողոքական թէ լուսաւորչական կրօնի են պատկանում այդ հայերը, որքան մենք ճշտով մեր կրօնի մէջ և հանդուրժելով մեր վրայ մեր եկեղեցու կրօնական իրաւասութիւնը կրօնական հարցերում, կամենում ենք պահպանել քաղաքական ընդհանուր գործերում համաձայն լուսաւորչական հայոց պատրիարքարանի իրաւասութիւնը և խնդրում ենք մեզ հաւասարել մեր ներկայացուցիչներին մեր ազգային ժողովը. որպէս զի միասին խորհէինք, միասին գործէինք Հայաստանում [illegible] բարեկարգութիւնների մասին, միասին բողոքէինք մեր հայրենիքում գործվող հարստահարութիւնների դէմ և բարեկարգութիւնների [illegible] դէմ։

Այն ժամանակ մենք կասէինք, որ Տիւրքիայի հայերը հասան թէ քաղաքական և թէ հասարակական համախմբութեանը, հասան ազգային զգացմունքի միաձայնութեան։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

5 Նոյեմբերի

[illegible]

[illegible]

(Կը շարունակուի)

[illegible]

Փ. Վ.

ՆՈՐԻՆ ԼՍՈՒՄ

[illegible]

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

[illegible]

(Կը շարունակուի)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

[illegible]

[illegible], 15/27 [illegible] 1880 [illegible]

[illegible], 15/27 [illegible]

[illegible], 15/27 [illegible]

[illegible]